

”Kyllä me tästä selviämme”

Suomen YK:n turvallisuusneuvoston jäsenyyskausi 1969–
1970 puolueettomuuspolitiikan näkökulmasta Urho
Kekkosen ja Max Jakobsonin tekstien pohjalta

Oulun yliopisto

Historiatieteet

Historian kandidaatintutkielma

29.04.2021

Tiia Lippo

Sisällys

Johdanto	3
1. Suomen ulkopoliittikan rakentuminen 1969–1970.....	9
1.1. ”Presidentin taskuministeriö” – ulkoministeriön asema 1960-luvulla	9
1.2. Puolueettomuuspolitiikan muotoutuminen.....	11
2. Turvallisuusneuvostojäsenyys puolueettomuuspolitiikan työkaluna.....	17
2.1. Turvallisuusneuvostoon puolueettomuuspolitiikkaa vahvistamaan	17
2.2. Aloitteellinen Suomi turvallisuusneuvostossa.....	19
3. Al Aqsan kysymys Kekkosen ja Jakobsonin suhteiden havainnollistajana.....	22
Loppulause	27
Lähteet ja tutkimuskirjallisuus	29

Johdanto

Suomen ensimmäinen kausi Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston vaihtuvana jäsenvaltiona sijoittui vuosiin 1969–1970¹, jolloin Suomen tasavallan presidentin virassa toimi kokenut valtionpäämies Urho Kekkonen². Tuolloin ulkoministerin virkaa hallinnoi ensin Ahti Karjalainen³ ja hänen jälkeensä Väinö Leskinen⁴. Pääministerinä ehtivät toimia Mauno Koivisto⁵, Teuvo Aura sekä ulkoministeristä pääministeriksi siirtynyt Ahti Karjalainen⁶. Max Jakobsonin virka oli toimia Suomen edustajana Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvostossa samoina vuosina. Tuolloin kylmän sodan ilmapiiri oli vahvasti läsnä niin maailmanpolitiikassa, kuin myös Suomen tasolla tarkasteltuna.⁷ Jäsenkauden alkamista edeltäneenä vuonna 1968 tapahtunut, miehitystilanteeksi eskaloitunut, Tšekkoslovakian kriisi muutti ratkaisevasti vallitsevaa tunnelmaa Euroopassa ja aiheutti vastustusta läntisten kansalaisjärjestöjen keskuudessa.⁸ Kriisiin ei kuitenkaan haluttu ottaa lännessä kantaa virallisesti ja maailmanpolitiikan näkökulmasta tilanne jäi hieman näkymättömäksi, sillä miehitystilanne nähtiin pitkälti Neuvostoliiton ja Varsovan liiton omana asiana.⁹ Osaltaan miehitystilanteessa oli kyse myös eräänlaisesta idän voimannäytöstä läntisille valtioille.¹⁰

Suomessa Tšekkoslovakian kriisi koettiin mahdollisena uhkakuvana ja Kekkonen epäili sen vaikuttavan myös Suomen ja Neuvostoliiton keskinäisiin väleihin. Hän pyrki selvittämään tilanteen taustaa lokakuussa 1968 ollessaan kalaretkellä Neuvostoliiton pääministeri Kosyginin kanssa ja keskustelun lopputulemana oli se, että vallitseva kriisitilanne ei vaikuttaisi valtioiden keskinäiseen poliittiseen tilanteeseen.¹¹ Suomen idänsuhteita hoidettiin 1960-luvun lopulla ja vuosikymmenen vaihteessa usein erinäisten vierailujen kautta. Jotkin tällaisista vierailuista olivat luokiteltavissa ”yksityisiksi

---

¹ Visuri 2006, 228.

² Soikkanen 2003, 48.

³ Soikkanen 2003, 61.

⁴ Jussila & Hentilä & Nevakivi 2004, 291.

⁵ Soikkanen 2003, 61.

⁶ Jussila & Hentilä & Nevakivi 2004, 291.

⁷ Jakobson 1983, 195.

⁸ Visuri 2006, 185–187.

⁹ Visuri 2006, 177, 187.

¹⁰ Savranskaya & Taubman 2010, 143.

¹¹ Visuri 2006, 209–212.

lomamatkoiksi”¹² ja Kekkonen itse teki selkeän eron yksityisten ja virallisten matkojen välille: yksityisillä vierailuilla keskusteltiin asioista, mutta varsinaiset neuvottelut käytiin virallisten matkojen yhteydessä.¹³

Tutkimukseni keskittyy Suomen ensimmäiseen kauteen Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvostossa vuosina 1969–1970. Lähestyn aihetta kahden tutkimuskysymyksen kautta, jotka ovat: *Millä tavoin Kekkonen ja Jakobson toteuttivat puolueettomuuspolitiikkaa turvallisuusneuvostossa?* sekä *Millaiset olivat Kekkosen ja Jakobsonin keskinäiset suhteet vuosina 1969–1970 heidän muistelmateostensa ja päiväkirjamerkintöjensä mukaan?* Avaan tutkimuksessani Suomen, ja Jakobsonin, toimintaa turvallisuusneuvostossa, sekä pohdin Jakobsonin ja Kekkosen jäsenyyskaudelle asettamia tavoitteita ja jäsenyyden taustasyitä. Muotoilin kysymykseni tällä tavoin, sillä niiden avulla on mahdollista avata Suomen tuon ajan puolueettomuuspolitiikkaa, sekä jäsenyyskauden taustasyitä ja sisältöä kahdesta erilaisesta näkökulmasta. Halusin tuoda tutkimuksessani esille myös Jakobsoniin Neuvostoliiton suunnalta kohdistunutta kritiikkiä, vaikkei se esimerkiksi *Kuumalla linjalla* -teoksen kohdalla liittynyt suoranaisesti turvallisuusneuvostoon. Sen avulla havainnollistan Jakobsonin ja Kekkosen keskinäisiä suhteita. Kyseisen tapauksen avulla on myös mahdollista avata puolueettomuuspolitiikan haastavuutta, sekä Jakobsonin henkilökohtaista näkemystä sen toteuttamisesta. Kekkosen ja Jakobsonin väliset suhteet ovat yksi tutkimukseni peruspilareista, sillä vuosina 1969–1970 Suomen toiminta ja aktiivisuus turvallisuusneuvostossa oli pitkälti heidän käsissään, olivathan heidän asemansa asian kannalta keskeiset.

Lähdeaineistoni perustus rakentuu Max Jakobsonin ja Urho Kekkosen alkuperäislähteisiin, jotka ovat Max Jakobsonin *38. kerros* (1983), sekä Juhani Suomen toimittama *Urho Kekkosen päiväkirjat. 3, 1969–1974* (2003). Ensin mainitsemani *38. kerros* on Jakobsonin muistelmateos, jossa hän käsittelee havaintojaan ja muistiinpanojaan vuosilta 1965–1971. Teos antaa sisäpiiritietoa Yhdistyneiden kansakuntien toiminnasta, sekä varsinkin Suomen asemasta turvallisuusneuvostossa. Urho Kekkosen päiväkirjat valitsin lähteekseni samasta syystä, kuin *38. kerroksen*. Päiväkirjamerkinnät antavat hyödyllistä ensikäden tietoa tapahtumista, sekä siitä, kuinka Kekkonen itse niistä tuolloin ajatteli. Päiväkirjamerkinnöistä käy myös ilmi paljon

---

¹² Soikkanen 2003, 51.

¹³ Soikkanen 2003, 51.

sellaista, jota ei ole tarvinnut kirjoittaa ylös. Esimerkiksi Kekkosen siihen talletamat lehtileikkeet kertovat, mitä asioita hän koki säilyttämisen ja muistamisen arvoiseksi. Olen valinnut nämä teokset pääasiallisiksi lähteikseni, sillä niiden pohjalta on mahdollista pohtia julkaisutarkoituksen ja julkaisemisen mahdollisen tiedostamisen vaikutusta tekstin sisältöön.

Jakobson valikoitui tutkimukseni kohteeksi, koska hän toimi Suomen edustajana turvallisuusneuvostossa valitsemanani ajanjaksona. Kekkosen valitsin hänen merkittävän vaikutusvaltansa ja roolinsa vuoksi, sillä on olennaista käsitellä Suomen poliittisia suhteita tuona aikana vaikuttaneen presidentin näkökulmasta. Jakobsonin ja Kekkosen väliset mielipide-erot tekevät heistä mielenkiintoiset vertailukohteet tutkimuksessani. Kahden ulkopoliittisesti hyvin näkyvän henkilön erilaiset tavoitteet, sekä niiden saavuttamiseen hyödynnettävät keinot antavat mielenkiintoista tietoa kylmän sodan aikaisen Suomen poliittisesta kentästä. Tutkimukseni keskeinen näkökulma suuntautuu poliittisiin toimijoihin ja poliittisen historiaan sekä poliittiseen aatehistoriaan, mutta hyödyntää myös muistelmateosten persoonallista näkökulmaa. Poliittisten toimijoiden kautta mukana on myös henkilöhistorian näkökulma. Tutkimukseni aikarajaus muotoutuu johdonmukaisesti jäsenyyskauden vuosista. En sisällytä tutkimukseeni tarkasti kaikkia kysymyksiä ja kriisejä, joita Suomen jäsenkauden aikana käsiteltiin, sillä jäsenyyskauden perinpohjainen tutkiminen edellyttäisi myös muun muassa Ulkoministeriön ja Kekkosen arkistojen hyödyntämistä. Näin laajamittaisen tutkimuksen tekeminen laadukkaasti ja huolellisesti ei ole mahdollista kandidaatintutkielman rajoissa.

Aikaisempaa tutkimusta Suomen ensimmäisestä jäsenyyskaudesta Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvostossa ei ole paljoa, etenkin sellaista, joka pääasiallisesti käsittelee aihetta. Joitain lähelle osuvia tutkimuksia kuitenkin löytyy, esimerkiksi kyseisenä ajankohtana kirjoitettu Jaakko Kalelan *YK:n turvallisuusneuvosto ja Suomi* (1969), jonka olen päättänyt jättää pois lähteistäni, koska halusin tutkimuksessani keskittyä käsittelemään tapahtumia Kekkosen ja Jakobsonin alkuperäislähteiden avulla.

Apunani muistelmakirjallisuuden tutkimisessa ja jäsentämisessä olen käyttänyt *Tekstien rajoilla* (2011) kokoelmateoksessa olevaa Kari Teräksen kirjoitusta *Epäilystä vuoropuheluun*. Muistelmateoksia käsitellessä on keskeistä huomioida niiden olevan yleensä kirjoittajien henkilökohtainen näkökulma käsiteltävästä aiheesta, jolloin niihin tulee suhtautua lähdekriittisesti. Tämä sama näkökulma pätee osaltaan myös

päiväkirjamerkintöihin, sillä nekin ovat kirjoittajansa henkilökohtainen näkemys tapahtuneesta. Muistelmateos on aina sellainen kuvaus tapahtuneesta, jonka kirjoittaja itse haluaa julkisuuteen tuoda. Usein kirjailijat päätyvät kiinnittämään lukijan huomiota niihin asioihin, jotka ovat julkaisuhetkellä ajankohtaisia, sillä heidän täytyy ajatella myös teoksen kaupallisuutta. Muistelmateoksen kirjoittaja voi käsitellä asioita niiden tapahtumien valossa, jotka hän tietää tapahtuneen kuvaamansa hetken jälkeen. Tärkeää on keskittyä siihen, kuinka kirjoittaja tuo ilmi omaa subjektiivisuuttaan, sekä perustelee tekemiään ratkaisuja.¹⁴ Esimerkiksi Jakobson kirjoittaa *38. kerroksen* alussa kertovansa tapahtumista teoksessaan omien kokemusten ja havaintojensa pohjalta, hyödyntäen muistiinpanojaan vuosien varrelta.¹⁵ Muistelmateos *38. kerros* on julkaistu suhteellisen pian siinä käsiteltävän ajankohdan jälkeen, sillä vuosia oli kulunut vain kaksitoista. Tästä voidaan päätellä sen sisällön olleen vielä jokseenkin kirjoittajansa tuoreessa muistissa, jolloin asiavirheitä on todennäköisesti vähemmän. Julkaisuaikakohta sijoittui edelleen kylmän sodan aikakaudelle, mutta presidentti oli vaihtunut Kekkosesta Koivistoon.¹⁶ Vallan vaihtuminen Suomessa vaikutti todennäköisesti Jakobsonin teoksen lopulliseen sisältöön. Koiviston presidenttikaudella käytännöt sisäpolitiikan hoidossa muutuivat¹⁷, mikä osaltaan mahdollisesti vaikutti lähdeaineistoni lopulliseen muotoon. Etenkin Jakobsonin teosta lukiessa on täytynyt pitää mielessä myös se, että Jakobson itse oli taitava kirjoittaja, joka osasi kirjoittaa siten, että lukija helposti asettuu hänen kannalleen.

Merkittävä osa tutkimuskirjallisuuttani ovat Juhani Suomen *Urho Kekkonen 1968–1972* (1996), Jukka Tarkan *Max Jakobson: kylmän sodan diplomaatti* (2010), sekä Timo Soikkasen *Presidentin ministeriö: ulkoasiainhallinto ja ulkopoliitiikan hoito Kekkosen kaudella* (2003) ja *Presidentin ministeriö: ulkoasiainhallinto ja ulkopoliitiikan hoito Kekkosen kaudella. 2* (2008). Tarkan kirjoittama elämäkertakirja antaa vertailukohteen Jakobsonin omalle tekstille, sillä se käsittelee aikakauden asioita usean eri lähdemateriaalin avulla. Tarkka on hyödyntänyt elämäkerrassa muun muassa useita Suomen teoksia, sekä Ilkka Pastisen, että Timo Soikkasen kirjoja. Hän on käyttänyt lähdemateriaalinaan myös laajalti Jakobsonin omia teoksia. Juhani Suomen kirjoittama elämäkertateos Kekkosesta taas kertoo ajan tapahtumista, sekä Kekkosen mielenmaisemasta. Soikkasen kirjat toimivat hyvinä yleiskatsauksina Suomen

---

¹⁴ Teräs 2011, 184–190.

¹⁵ Jakobson 1983, esipuhe

¹⁶ Visuri 2006, 271.

¹⁷ Visuri 2006, 271.

poliittiseen kenttään tutkimanani ajankohtana. Kaikki teokset on julkaistu huomattavasti tutkimukseni kohdeajankohtaa myöhemmin sekä täten myös Kekkosen presidenttikauden ja kuoleman jälkeen. Julkaisuaikajankohta on todennäköisesti vaikuttanut teosten lopulliseen sisältöön, sillä Kekkosen kuoltua hänestä kriittisessä sävyssä kirjoittaminen on varmasti ollut helpompaa.

Keskeisinä käsitteinä työssäni ovat *puolueettomuus* ja *puolueettomuuspolitiikka*. Näillä tarkoitan tutkimuksessani toisen maailmansodan jälkeen muotoutunutta käsitettä Suomen tavoitteesta pysyä ulkopuolisena suurvaltojen kiistoissa.¹⁸ Tutkimukseni käsittelee osaltaan myös Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvostoa, joten on hyödyllistä avata turvallisuusneuvosto käsitteenä. Turvallisuusneuvosto koostuu viidestätoista jäsenvaltiosta, joista viisi on pysyviä. Pysyvät jäsenvaltiot ovat Kiina, Ranska, Venäjä/Neuvostoliitto, Iso-Britannia ja Yhdysvallat. Kymmenen vaihtuvaa jäsenvaltiota valitaan aina kahden vuoden jäsenyyskaudeksi kerrallaan, mutta sama valtio ei voi toimia vaihtuvana jäsenenä kahta peräkkäistä kautta. Jäsenvalinnat tekee yleiskokous ja niiden tulee palvella kansainvälisen rauhan tavoitteita. Turvallisuusneuvosto ymmärretään Yhdistyneiden kansakuntien keskeisimmäksi toimielimeksi ja se on jatkuvasti koolla.¹⁹

Olen jakanut tutkielmani temaattisesti kolmeen päälukuun. Ensimmäisessä pääluvussa käsittelen ulkoministeriön merkitystä ja asemaa 1960-luvun Suomessa, sekä puolueettomuuspolitiikan kehitystä. Mielestäni tutkimukseni kannalta on olennaista avata taustatietoa Suomen ulkopoliittisesta tilanteesta, sekä siihen vaikuttavista henkilöistä ja tapahtumista, ennen muita käsittelylukuja. Toisessa pääluvussa vastaan yhteen päätutkimuskysymykseeni, sillä avaan siinä puolueettomuuspolitiikan toteuttamista turvallisuusneuvoston jäsenyyskaudella, sekä liittymisen taustasyissä. Perehdyn aiheeseen Jakobsonin ja Kekkosen näkökulmista, sekä vertailen niitä keskenään. Nostan esiin heidän mielipiteidensä eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia, jotka ovat merkittäviä aiheeni kannalta. Ulkopoliittisen tilanteen avaamiseksi käsittelen heidän näkemyksiään myös ajankohtaisten tapahtumien ja käänteiden valossa. Kylmän sodan vaikutus näkyi turvallisuusneuvostotoiminnassa merkittävästi, sekä Suomen toimintaan siellä heijastui voimakkaasti myös Suomen sisäpoliittinen tilanne. Kolmas päälukuni käsittelee Kekkosen ja Jakobsonin keskinäisiä suhteita vuosina 1969–1970. Kerron näiden kahden

---

¹⁸ Tieteen termipankki, Suomen puolueettomuus (luettu viim. 22.4.2021)

¹⁹ Tieteen termipankki, Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvosto. (luettu viim. 22.4.2021)

henkilön suhtautumisesta toisiinsa, sekä nostan esiin yhden merkittävän kiistatilanteen, Al Aqsan kysymyksen. Kysymys koski Jerusalemissa sijaitsevan Al Aqsan moskeijan tuhopolttoa, joka tapahtui 21.8.1969.²⁰ Valitsin tämän kysymyksen eräänlaiseksi esimerkkitapaukseksi tutkimukseeni, sillä sen avulla on mahdollista havainnollistaa Kekkosen ja Jakobsonin ajattelutapojen eroja. Kyseessä oli myös yksi heidän suurimmista erimielisyyksistään noina vuosina.

---

²⁰ Jakobson 1983, 203.

1. Suomen ulkopolitiikan rakentuminen 1969–1970

1.1. ”Presidentin taskuministeriö” – ulkoministeriön asema 1960-luvulla

Vuosina 1969–1970 Kekkonen sananvalta Suomen ulkopolitiikassa oli huomattava ja hän hyödynsi presidenttinä valtuuksiaan sen suhteen laajasti. Käytännössä yksin Kekkonen päätti, millä tavoin Suomen ulkopolitiikkaa virallisesti toteutettiin.²¹ Toisinaan alettiin puhua kritisoiden niin kutsutusta *suometumisesta*.²² Kyseisellä käsitteellä tarkoitettiin suuremman valtion puuttumista pienemmän valtion päätöksentekoon.²³ Kekkonen hoiti vakaasti Suomen suhteita Neuvostoliittoon, ja hänen toimintatavoissaan korostui suuri henkilökohtainen merkitys.²⁴ Esimerkiksi Kekkonen päiväkirjamerkinnöistä käy ilmi useita tapaamisia Neuvostoliiton edustajien kanssa.²⁵

Max Jakobson julkaisi *Diplomaattien talvisodan* 1950-luvun alkupuolella, ollessaan sanomalehtiavustajana Washingtonissa. Kyseisen teokseen tutustuttuaan Paasikivi oli huomauttanut Kekkoselle, että Jakobson ”pitäisi saada ulkoministeriön”.²⁶ Jakobson pääsi sanomalehtiasiantomiston päälliköksi vuonna 1958, kun Kekkonen antoi hänelle kyseisen viran. Kekkonen ja Jakobson eivät tunteneet toisiaan hyvin ennen nimitystä, eikä Jakobson kuulunut presidentin aatteellisiin tukijoukkoihin.²⁷ Sanomalehtiasiantomiston päällikkönä Jakobsonin tehtäviin kuului esimerkiksi puheenjohtajuus. Hän sai toimiaikanaan ulko- ja opetusministeriön lisäämään ulkomaantiedotukseen käytettäviä varoja, jolloin länteen suuntautuvaa viestintää voitiin tehostaa.²⁸ Jakobson herätti huomiota erilaisella suhtautumisellaan Suomen tilanteeseen, sillä hänen ajattelussaan näkyi keskeisenä lännen vaikutus.²⁹

Kekkonen uudisti ulkoministeriötä presidenttikausillaan ja vuonna 1962 Max Jakobson nimitettiin poliittisen osaston päälliköksi. Tuolloin ulkoministeriöstä käytettiin toisinaan nimitystä ”presidentin taskuministeriö”.³⁰ Nimitys juontaa juurensa siihen, että

---

²¹ Tuikka 2007, 294.

²² Tuikka 2007, 292.

²³ Jussila & Hentilä & Nevakivi 2004, 277.

²⁴ Niskanen 2009, 43.

²⁵ Esim. Kekkonen 2003, 63.

²⁶ Soikkanen 2003, 174.

²⁷ Tarkka 2010, 89–90.

²⁸ Tarkka 2010, 91.

²⁹ Soikkanen 2003, 174.

³⁰ Soikkanen 2003, 46–47.

presidentti Kekkonen sisällytti ulkopolitiikan pohdintaan ne henkilöt, jotka hän koki päteviksi tehtävään.³¹ Tämä vähensi ulkoministerin virkaa Suomen ulkopolitiikassa, sillä toisinaan presidentti käsitteli ulkopoliittisia asioita vain virkamiesten kanssa, jättäen ulkoministerin täysin pois kuvioista. Poliittisen osaston päällikön rooli kasvoi toisinaan tarkoitettua suuremmaksi ja poliittisemmaksi, jolloin hän astui ulkoministerin toimialueelle. Käytännössä tilanne oli aika ajoin se, että poliittisen osaston päällikkö piti hallussaan vähintään yhtä suurta valtaa, kuin varsinainen ulkoministeri. Ulkoministeri tuli usein sivuutetuksi niin asioiden valmistelussa, kuin varsinaisessa päätöksenteossa.³² Suunnitelmien lopullisesta läpiviemisestä päätti Kekkonen, mutta niiden onnistuminen määritti sen, kenen nimiin hanke kaiken jälkeen laitettiin. Mikäli lopputulos oli positiivinen, presidentti sai kunnian ideasta. ”Jos kaikki meni hyvin, kunnia oli päämiehen. Ellei, häpeä oli idean isän”.³³ Jakobson itse kuvaili ulkoministerien odottaneen kannanotoissaan ja mielipiteenilmauksissaan presidentin kannan ennen oman kantansa ilmaisua, silloin kun hän oli poliittisen osaston päällikkönä. Nopeaa käsittelyä vaativissa asioissa Jakobson kertoi olleensa yhteydessä välittömästi Kekkoseen, joko tapaamalla kasvatusten tai toimittamalla asiakirjat hänelle.³⁴

Jakobsonin ura Yhdistyneissä kansakunnissa sai käänteen, kun hänet vuonna 1965 nimitettiin Suomen YK-lähettilääksi.³⁵ Kylmässä sodassa oli tuolloin meneillään rauhallisempi kausi, jolloin myös Jakobsonin oli mahdollista tarttua toimeen pelottomammin.³⁶ Hänellä oli aiemmin omaksuttua tietotaitoa Yhdistyneissä kansakunnissa toimimisesta, sillä hän oli ollut vuodesta 1956 asiantuntijan roolissa Suomen yleiskokousvaltuuskuntien työssä. Jakobson oli osaltaan tutustunut YK-politiikkaan jo toimiessaan poliittisen osaston päällikkönä.³⁷ Mahdollisesti ensimmäinen ajatus Jakobsonin osallistumisesta YK:n pääsihteerikilpailuun kylvettiin 7.6.1966, jolloin maailmanjärjestön silloinen pääsihteeri U Thant oli kutsunut Jakobsonin luokseen 38. kerrokseen. Tuolloin hän sanoi Jakobsonille, että mikäli hän ei enää päättäisi jatkaa virassaan, olisi Jakobson hänen suosituksensa seuraajaksi.³⁸

---

³¹ Soikkanen 2003, 47.

³² Soikkanen 2003, 54–55.

³³ Soikkanen 2003, 55.

³⁴ Soikkanen 2003, 55.

³⁵ Tarkka 2010, 107.

³⁶ Soikkanen 2003, 200.

³⁷ Tarkka 2010, 107.

³⁸ Jakobson 1983, 87–88.

Jakobsonin yhteistyö ulkoministeri Ahti Karjalaisen kanssa ei aina toiminut täysin kitkattomasti. Pääsyynä tähän oli näiden kahden toimijan keskenään hyvin erilaiset mielipiteet asioista, sillä he käytännössä edustivat täysin päinvastaisia tulkintoja tuon ajan Suomen ulkopoliittisesta kentästä. Karjalainen painotti enemmän idänpolitiikkaa, kun taas Jakobson oli enemmän läntisen ajattelun kannalla. Ulkoministeri kuitenkin piti Jakobsonia varteenotettavana ja kyvykkäänä, mutta ajatteli hänen olevan näkemyksissään liian yksipuolinen. Karjalaisen mielestä Jakobson ei ollut oikeasti sisäistänyt Paasikiven-Kekkosen linjan sanomaa.³⁹ Karjalainen jakoi myös muiden poliitikkojen ja virkamiesten mielipiteitä ja Kekkosen päiväkirjamerkinnöistä löytyy häntä kritisovia merkintöjä. Esimerkiksi 14.3.1969 Kekkonen kirjoittaa kuulleensa negatiivista palautetta Karjalaisen toiminnasta Aaro Pakaslahdelta. Pakaslahti oli kertonut presidentille, että useat hänen diplomaattikollegansa eivät pitäneet Karjalaista kelvollisena rooliinsa, sillä häneltä oli kuuleman mukaan vaikeaa saada vastauksia hänelle esitettyihin kysymyksiin.⁴⁰

1.2. Puolueettomuuspolitiikan muotoutuminen

Suomen geopoliittinen asema korostui toisen maailmansodan jälkeen, sillä Neuvostoliiton kanssa käydyt sodat, sekä yhteinen raja muovasivat osaltaan Suomen ulkopoliitiikan kehitystä. YYA-sopimuksen laatimisajankohtana ja myöhemminkään puolueettomuus ei ollut osa Suomen ulkopoliitiikan julkilausuttua doktriinia. Hallitsevat suurvallat eivät nähneet puolueettomuutta kovin positiivisessa valossa, ennemminkin sen katsottiin tarkoittavan epäluotettavuutta. Pienten maiden asenne oli myös negatiivinen, mutta siitä syystä, että puolueettomuuden koettiin tarkoittavan uhkaa.⁴¹ Kekkosen ollessa Suomen tasavallan presidenttinä, hänen päämääräkseen muodostui pyrkimys saada länsivaltojen johto ymmärtämään Suomen politiikan tosiasiat.⁴² Ensimmäisellä Yhdysvaltojen vierailullaan 1961⁴³ Kekkonen piti puheen, jossa näkyi hänen keskeinen pohdintansa Suomen ulkopoliittisesta asemasta⁴⁴:

---

³⁹ Soikkanen 2003, 175.

⁴⁰ Kekkonen 2003, 36.

⁴¹ Tarkka 2010, 153.

⁴² Tarkka 2010, 94.

⁴³ Tarkka 2010, 96.

⁴⁴ Tarkka 2010, 98.

*Kuta paremmin voimme saavuttaa Neuvostoliiton luottamuksen Suomen rauhanomaisena naapurina, sitä paremmat edellytykset meillä on läheiseen yhteistyötoimintaan läntisten maiden kanssa.*⁴⁵

Alkujaan Jakobson oli esittänyt puheeseen lausetta, jossa korostettiin lännen myönteellisuuden hyötyjä Suomen idänsuhteissa, mutta Kekkonen ei ollut halunnut sisällyttää sitä puheeseensa. Taustalla oli pelko Neuvostoliiton mahdollisesti negatiivisesta suhtautumisesta.⁴⁶

Vuonna 1969 Suomen suhteet läntisiin valtioihin kohenivat, sillä presidentti Kekkonen matkusti tuolloin muun muassa Ranskaan ja Iso-Britanniaan.⁴⁷ Neuvostoliiton suhtautumisessa Suomen puolueettomuuteen alkoi kuitenkin näkyä kiristymistä vuosikymmenen vaihteessa.⁴⁸ Pääpiirteissään kitkaa aiheuttavia asioita oli kaksi, ja ne kiteytyivät edustamaan saman ongelman eri näkökulmia. Nämä asiat olivat puolueettomuuspolitiikka sekä YYA-sopimus.⁴⁹ Suomen ulkopoliittisen johdon tapana oli jo pitkään ollut YYA-sopimuksen lukeminen Suomen hyötyjen mukaiseksi ja Kekkonen oli huomauttanut näkemyserojen mahdollisuudesta, vaikka oli itsekin puheissaan tehnyt samoin. YYA-sopimuksen johdannossa oli tulkintavaraa, sillä siinä myönnettiin Suomen tavoite pitäytyä suurvaltojen kiistojen ulkopuolella. Noihin aikoihin Suomen puolueettomuuspolitiikkaa myös pyrittiin tuomaan enemmän esiin.⁵⁰

Jakobsonin näkemyksen mukaan Neuvostoliitossa oli kaksi erilaista linjaa Suomen puolueettomuuspolitiikkaa koskien. Yhden linjan edustajat ottivat huomioon Suomen puolueettomuuspolitiikan hyödyn Neuvostoliitolle, olihan Suomi lännen silmissä luotettava. Toisen linjan näkemyksen omaavat taas eivät tulkinneet asiaa tällä tavoin ja heidän tavoitteenaan oli kiristää Neuvostoliiton otetta Suomesta.⁵¹ Jakobsonilta toivottiin vuonna 1965 kirjaa, jossa käsiteltäisiin Suomen ulkopoliitiikkaa. Toiveen taustalla oli englantilainen kustantaja. Ulkoministeri Karjalaisen myöntymyksellä Jakobson otti työn vastaan, mutta sai kirjan kirjoitettua vasta kolme vuotta myöhemmin. Useat tuon ajan Suomen ulkopoliitiikan keskeiset toimijat, kuten esimerkiksi Kekkonen, Karjalainen ja

---

⁴⁵ Tarkka 2010, 98.

⁴⁶ Tarkka 2010, 98.

⁴⁷ Suomi 1996, 225.

⁴⁸ Soikkanen 2008, 13–14.

⁴⁹ Suomi 1996, 236.

⁵⁰ Suomi 1996, 237.

⁵¹ Suomi 1996, 249.

Korhonen, lukivat ja hyväksyivät Jakobsonin käsikirjoituksen.⁵² Jakobsonin 1968 julkaistussa teoksessa *Kuumalla linjalla* puolueettomuuspolitiikka näytteli keskeistä roolia. Hänellä oli kuitenkin vain pääasiallisesti lännestä kerättyä tietoa Neuvostoliitosta ja häneltä puuttui Juhani Suomen mukaan ymmärtämys neuvostoliittolaisten ajatuksenkulusta.⁵³

Jakobson sai osakseen arvostelua Neuvostoliiton suunnalta, sillä teos ei ollut siellä kaikkien mieleen.⁵⁴ APN⁵⁵ julkaisi loppuvuodesta 1969 arvostelun kirjasta ja arvostelussa kritisoitiin Jakobsonin tulkintaa YYA-sopimuksen toisesta artiklasta.⁵⁶ YYA-sopimuksen toinen artikla oli: ”Korkeat Sopimuspuolet tulevat neuvottelemaan keskenään siinä tapauksessa, että 1 artiklassa tarkoitetun sotilaallisen hyökkäyksen uhka on todettu”.⁵⁷ Arvostelun mukaan Jakobsonin esittämä tulkinta oli yksipuolinen ja sopimuksenvastainen. Kyseisenlainen arvostelu Neuvostoliiton suunnalta oli merkittävää ja varsin vakavasti otettavaa.⁵⁸

Tapahtuma asetti Jakobsonin ikävään asemaan. Kekkonen ja Jakobson kävivät aiheesta keskustelun, jossa Jakobson myönsi osittain virheensä teoksessaan *Kuumalla linjalla*.⁵⁹ Kekkonen on liittänyt päiväkirjaansa leikkeen Helsingin sanomista 7.11.1969, jossa kerrotaan Jakobsonin kirjaan kohdistuvasta arvostelusta.⁶⁰ Muutamia päiviä myöhemmin, 15.11.1969, löytyy päiväkirjamerkintä Kekkosen ja Jakobsonin tapaamisesta. Kekkonen kirjoittaa:

*Jakobson luonani. Puhuttiin aluksi n[eu]vostoliitto]laisesta arvostelusta. J:n kirjassa ”Kuumalla linjalla”, s.156, ”vain” sana väärin ymmärretty ja huonosti sanottu, myönsi J.*⁶¹

Jakobson itse kuvaa keskustelun menneen siten, että Kekkonen kyllä kritisoi sanan ”vain” käyttöä, mutta muutoin hän ei ollut eri mieltä Jakobsonin kirjan lopputuloksista. Jakobson kertoo Kekkosen sanoneen hänelle ajatustenvaihdon lopuksi tutkimukseni otsikkoon

---

⁵² Soikkanen 2003, 261.

⁵³ Suomi 1996, 239.

⁵⁴ Tarkka 2010, 150.

⁵⁵ Neuvostoliiton virallinen tietotoimisto

⁵⁶ Tarkka 2010, 150–151.

⁵⁷ Finlex, Sopimus ystävydestä, yhteistoiminnasta ja keskinäisestä avunannosta Suomen Tasavallan ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välillä.

⁵⁸ Tarkka 2010, 150–151.

⁵⁹ Soikkanen 2003, 266–267.

⁶⁰ Kekkonen 2003, 66.

⁶¹ Kekkonen 2003, 67.

nostamani lauseen: ”Kyllä me tästä selviämme”.⁶² Kekkonen päiväkirjasta tästä ei löydy kyseisen keskustelun kohdalta merkintää.⁶³ Silti pidän todennäköisenä, että Kekkonen oikeasti sanoi näin. Hän ei vain välttämättä nähnyt sitä niin merkitykselliseksi, että olisi kirjoittanut lausahduksen ylös päiväkirjaansa.

Soikkasen mukaan Jakobson toivoi Kekkoselta puheenvuoroa, jossa hänen mainettaan puhdistettaisiin,⁶⁴ mutta Jakobson ei mainitse omassa teoksessaan aiheesta kertoessaan pyytäneensä erinäistä puhetta maineensa palauttamiseksi⁶⁵. Oikea hetki tällaiselle kuitenkin tarjoutui samaisen marraskuun lopulla Paasikivi-seurassa. Kekkonen lupautui antamaan lausunnon ja pyysi Jakobsonilta hahmotelmaa puheen sisällöstä.⁶⁶ Juhani Suomen mukaan Jakobsonin teksti oli selkeästi häntä itseään puolustelemaa ja siitä välittyi ”voimakas pyrkimys pestä asianomainen puhtaaksi”.⁶⁷ Soikkanen kuitenkin tuo teoksessaan ilmi, että Kekkonen lopullisessa puheessa oli oikeastaan varsin paljon samankaltaisuuksia verrattaessa Jakobsonin luonnokseen.⁶⁸ Kekkonen piti puheessaan tarkasti kiinni puolueettomuuspolitiikasta, mutta sanoi myös, että puolueettomuuspolitiikalle tulisi keksiä tuoreita selityksiä.⁶⁹ Puheessaan Kekkonen sanoi:

*Suomen puolelta ei ole koskaan eikä missään yhteydessä sanottu, että oikeus konsultaatioiden aloittamiseen kuuluisi yksinomaan Suomelle. Minun kantani on ollut ja on edelleen, että Suomen etujen mukaista nimenomaan puolueettomuuden säilyttämisen kannalta on pitää konsultaatioaloite omissa käsissämme.*⁷⁰

Suomen reaktion voimakkuus Jakobsonin tekstiin kuitenkin herättää kysymyksiä. Millä perusteilla hän nimeää Jakobsonin puheluonnoksen noin kärkeillä sanoilla? Kyseenalaiseksi asettuu myös Suomen subjektiivisuus, onko hän kyennyt käsittelemään Kekkonen ja Jakobsonin toimia ja kohtaamisia täysin ulkopuolisesti ja puolueettomasti, vai sisältääkö teksti muutoinkin kyseisenlaisia kannanottoja? Suomen teksti on

---

⁶² Jakobson 1983, 234.

⁶³ Kekkonen 2003, 67.

⁶⁴ Soikkanen 2003, 267.

⁶⁵ Jakobson 1983, 234.

⁶⁶ Soikkanen 2003, 267.

⁶⁷ Suomi 1996, 245.

⁶⁸ Soikkanen 2003, 267.

⁶⁹ Suomi 1996, 246–247.

⁷⁰ Tasavallan Presidentin puheenvuoro Paasikivi-Seuran vuosikokousillallisilla Helsingissä 27.11.1969. Elektr. dokumentti.

pääpiirteittäin puolueettomaksi tulkittavaa, mutta toisinaan siellä on havaittavissa tämänkaltaisia puolenvaihtoja. Suomen tekstissä on kuitenkin varmasti vaikuttanut haastava asema kirjoittaa ensimmäisten joukossa Suomen poliittisen historian yhdestä merkittävimmistä persoonista.

Vuosikymmenen vaihtuessa Neuvostoliitto alkoi suhtautua negatiivisemmin Suomen puolueettomuuspolitiikkaan. Ensimmäisiä merkkejä tästä oli nähtävillä jo vuonna 1969, kun Neuvostoliiton lehdistö ei maininnut uutisoinnissaan Suomen puolueettomuutta.⁷¹ Itse asiassa vuoden 1969 syksystä alkaen Neuvostoliiton virallisista tiedotteista alkoi puuttua systemaattisesti maininnat Suomen puolueettomasta asemasta.⁷² Samana vuonna järjestettyjen SALT-neuvottelujen⁷³ yhteydessä suurvaltojen neuvottelijat pitivät puheenvuoroja. Neuvostoliiton suunnalta toivottiin, että Yhdysvaltojen Gerald Smith ottaisi puheenvuorostaan pois kohdan, jossa kerrottiin Suomen puolueettomuudesta. Hän ei myöntynyt tällaiseen menettelyyn. Neuvostoliiton pääneuvottelija kuitenkin jätti alkajaispuheenvuorossaan sen mainitsematta.⁷⁴ Kekkonen aprikoi Suomen idänsuhteiden kehitystä samaisen vuoden keväällä, sillä hän epäili tilanteen muuttuneen pahaenteisemmäksi Suomen kannalta. Silloin Kekkonen matkusti Leningradiin ja epävirallisen vierailun yhteydessä hän kävi uhkaavan keskustelun pääministeri Kosyginin kanssa. Pääministeri ajatteli Suomessa olevan poliittisesti epävakaa ilmapiiri, sillä hänen mukaansa osa maan poliittisista voimista oli ristiriidassa virallisen ulkopoliitiikan kanssa.⁷⁵

Vuoden 1970 alkupuolelta Kekkosen päiväkirjasta löytyy merkintä, jossa hän kertoo Zavidovossa 25.2.1970 käydystä keskustelusta Breznevän kanssa. Tuolloin Breznev oli ehdottanut hänelle, että Suomen ja Neuvostoliiton YYA-sopimusta tulisi pidentää. Kekkonen ilmaisee päiväkirjamerkinnässään ihmetyksensä ehdotuksesta, sillä Kosyginin kanssa oli jo keskusteltu YYA-sopimuksen jatkosta.⁷⁶ Vuosikymmenen alku oli kylmässä sodassa eräänlaista liennytyksen aikaa, mikä oli Suomen kannalta huono asia. Neuvostoliitto halusi pyrkiä turvaamaan sotilassopimuksiensa asemaa ja tämän vuoksi Breznev ehdotti myös Suomelle sopimuksen jatkamista etuajassa. Idästä katsottuna

---

⁷¹ Tarkka 2010, 162.

⁷² Jakobson 1983, 246.

⁷³ Strategisten aseiden rajoittamisneuvottelut, ensimmäinen kierros järjestettiin Helsingissä, Jussila & Hentilä & Nevakivi 2004, 302.

⁷⁴ Tarkka 2010, 162–163.

⁷⁵ Suomi 1996, 216–217.

⁷⁶ Kekkonen 2003, 97.

Suomen puolueettomuuspolitiikka oli uhkaavasti kehittyneen sellaiseksi, että sen pelättiin tarttuvan Itä-Euroopan valtioihin.⁷⁷ Neuvottelut YYA-sopimuksen uusimisesta olivat haastavat ja veivät aikaa. Haasteet johtuivat maiden keskinäisistä erimielisyyksistä sopimuksen sisällössä. Suomi halusi pöytäkirjaan merkinnän, että se pysyisi jatkossakin suurvaltojen keskinäisten erimielisyyksien ulkopuolella.⁷⁸ Kekkonen ja Jakobsonin yhteistyö jatkui myös YYA-sopimuksen uudistamisen yhteydessä, sillä Kekkonen pyysi Jakobsonia matkustamaan Suomeen neuvottelujen ajaksi. Hän halusi kuulla Jakobsonin ajatuksia sopimuksen uudelleenkirjoittamisesta.⁷⁹ Heinäkuun 16. päivänä vuonna 1970 Kekkonen on kirjoittanut päiväkirjaansa ”näin se sitten tapahtui”⁸⁰ ja liittänyt mukaan leikkeen, jossa on jatkettun YYA-sopimuksen pöytäkirjateksti toisinnettuna.⁸¹ Kekkonen neuvonpyyntö Jakobsonilta todistaa sen, että vaikka he eivät olleet aktiivisesti tekemisissä, arvosti Kekkonen edelleen Jakobsonin näkemyksiä ja analyttistä käsittelytapaa ongelmatilanteiden ratkaisemisessa.

---

⁷⁷ Soikkanen 2008, 13.

⁷⁸ Soikkanen 2008, 286.

⁷⁹ Jakobson 1983, 266, 270.

⁸⁰ Kekkonen 2003, 124.

⁸¹ Kekkonen 2003, 124.

2. Turvallisuusneuvostojäsenyys puolueettomuuspolitiikan työkaluna

Suomen tie Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvostoon ei ollut itsestäänselvyys, sillä vielä edeltävänä vuonna 1968 Max Jakobson kirjoitti kirjeen presidentti Kekkoselle turvallisuusneuvoston muuttuneesta luonteesta. Jakobsonin mukaan se ei enää ollut paikka, jossa suurvallat käsitelivät erimielisyyksiään. Sen sijaan siellä käsiteltiin tätä nykyä pääasiassa pelkästään niitä kiistoja, joista oli mahdollisuus päästä yhteisymmärrykseen. Tämä oli Suomen kannalta merkittävää, sillä tällöin Suomella olisi teoriassa mahdollista ottaa kantaa kysymyksiin asettumatta virallisesti kummankaan suurvallan kannalle. Tämä näkökulma palveli Suomen puolueettomuuspolitiikan linjoja. Jakobson pyysi Kekkosta pohtimaan uudelleen mielipidettään jäsenyyden suhteen ja tulos oli lopulta myönteinen.⁸² Kekkonen oli tuolloin kolmannella presidenttikaudellaan ja hänellä oli takanaan valtaväestön tuki ja suosio. Aika ja tilanne olivat otollisia Suomen ulkopolitiikan monimuotoistumiselle.⁸³

2.1. Turvallisuusneuvostoon puolueettomuuspolitiikkaa vahvistamaan

Jakobson kertoo teoksessaan *38. kerros* näkemyksiään syistä, jotka omalta osaltaan johtivat Suomen turvallisuusneuvostojäsenyyteen. Tšekkoslovakian epävakaa tilanne aiheutti huolta ja epävarmuutta suomalaisten keskuudessa: oliko tuollaisena aikana kannattavaa herättää huomiota pyrkimällä turvallisuusneuvoston jäsenvaltioksi? Jakobsonin mukaan Suomi liittyi turvallisuusneuvostoon vahvistaakseen puolueettomuuttaan, sekä kasvattaakseen itsenäisyyttään päätöksenteossa. Jakobson nimeää yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi myös itse neuvoston toimikyvyn parantamisen.⁸⁴ Yhdistyneitä kansakuntia ja sen turvallisuusneuvostoa on kritisoitu rankalla kädellä ja Jakobson itse esimerkiksi nimitti sitä sanojenkäsittelylaitokseksi.⁸⁵ Hänen mukaansa turvallisuusneuvostolla ei ollut realistisia keinoja saada valtioita toimimaan haluamallaan

---

⁸² Tarkka 2010, 110.

⁸³ Soikkanen 2003, 48.

⁸⁴ Jakobson 1983, 195–196.

⁸⁵ Jakobson 1983, 205.

tavalla, mikä johti siihen, että samat kysymykset ja ongelmat kiersivät käsiteltävänä vuodesta toiseen. Jakobson kiteytti ilmiön sanoin ”turvallisuusneuvoston esityslista on luettelo kansainvälisen yhteisön kroonisista taudeista”.⁸⁶

Kekkoselle kirjoittamassaan kirjeessä Jakobson taas nosti esille suuren määrän perusteluja Suomen jäsenyydelle. Usean perustelun takana oli vakuutus siitä, ettei jäsenyys kaivaisi maata Suomen turvallisuustilanteen alta, vaan turvallisuusneuvostossa käsiteltäisiin sitä vastoin myös Suomen kannalta merkittäviä kysymyksiä. Jakobsonin kanta oli, että neuvoston luonne oli tosiasiassa muuttunut, eikä se enää ollut vain ”kylmän sodan taistelutanner”.⁸⁷ Konkreettisia hyötyjä kirjeessä listattiin Suomen mukaan huomattavasti vähemmän. Keskeinen sanoma niiden sisällössä oli se, että turvallisuusneuvoston jäsenyys alleviivaisi Suomen puolueettomuuspolitiikan jatkuvuutta. Ilmeisesti puolueettomuuspolitiikan näkökulma kiinnitti Kekkonen huomion ja sai hänet kiinnostumaan aiheesta, sillä hän myös itse nosti sen myöhemmin esille jäsenyyden taustasyistä puhuttaessa.⁸⁸ Esimerkiksi 1.1.1969 pitämässään puheessa Kekkonen totesi ”ulkopoliittisen asemamme ja itsenäisen ulkopoliittikkamme lujittumista todistaa se seikka, että nyt katsoimme tarkoituksenmukaiseksi pyrkiä YK:n turvallisuusneuvoston jäseneksi”.⁸⁹ Samaisessa puheessa Kekkonen kuitenkin selvästi halusi alleviivata sitä, ettei Suomi turvallisuusneuvostojäsenyydellään pyri heikentämään poliittisia välejä minkään valtion, etenkin Neuvostoliiton, kanssa. Tämä käy ilmi, kun hänen sanoessa: ”omalta osaltaan katsoo Suomi selviytyneensä hyvin noudattaessaan puolueettomuuspolitiikkaansa, jolle naapureiden ja suurvaltojen osoittama luottamus on perustavaa laatua oleva tekijä”.⁹⁰ Jakobson halusi vahvistaa Suomen puolueettomuuspolitiikan uskottavuutta ja turvallisuusneuvostoon lähteminen näytti selkeän tavoitteen puolueettomuuden edistämiseksi.⁹¹

---

⁸⁶ Jakobson 1983, 200.

⁸⁷ Suomi 1996, 78.

⁸⁸ Suomi 1996, 77–78.

⁸⁹ Ote Tasavallan Presidentin uudenvuodenpuheesta 1.1.1969. Elektr. dokumentti.

⁹⁰ Ote Tasavallan Presidentin uudenvuodenpuheesta 1.1.1969. Elektr. dokumentti.

⁹¹ Tarkka 2010, 110–111.

2.2. Aloitteellinen Suomi turvallisuusneuvostossa

Turvallisuusneuvostossa toimiessaan Suomi oli lopulta kohtalaisen keskeisessä roolissa, sillä viidestätoista päätöslauselmasta yksitoista oli Suomen aloitteesta.⁹² Pastisen mukaan turvallisuusneuvosto oli Suomen jäsenyysvuosina usein koolla juuri Suomen aloitteellisuuden vuoksi⁹³ ja Suomen ensimmäinen puhe kuultiin jo tammikuun 1969 lopulla Jakobsonin esittämänä⁹⁴. Edellä mainittu todistaa Suomen, ja Jakobsonin, aktiivisuutta ja pyrkimystä vaikuttaa omalta osaltaan turvallisuusneuvoston toimintaan. Pastisen tekstistä käy ilmi, että kyseisenlainen aktiivisuus ja oma-aloitteisuus ei silti aina ollut esimerkiksi Neuvostoliiton mieleen⁹⁵ vaikei turvallisuusneuvostossa toimiminen suoranaisesti kuitenkaan vaikuttanut negatiivisesti Suomen ja Neuvostoliiton tuon aikaisiin väleihin⁹⁶.

Jakobson alleviivaa tärkeimpänä esityksenään kehitysehdotuksen siitä, että ”turvallisuusneuvosto ryhtyisi pitämään määräaikaista kokouksia ministeritasolla”.⁹⁷ Tämä ehdotus mukaili Yhdistyneiden kansakuntien 28. artiklaa: ”Turvallisuusneuvosto pitää määräaikaista kokouksia, joissa kullakin jäsenellä voi, mikäli se niin haluaa, olla edustajana hallituksensa jäsen tai joku muu erikseen nimetty edustaja”.⁹⁸ Jakobsonin mukaan tämän artiklan noudattaminen oli kuitenkin aiemmin kohdannut vastustusta suurvaltojen luottamuspulan vuoksi. Suomen jäsenyyskaudella tilanne ja olosuhteet näyttivät Jakobsonin mielestä otollisilta kyseisenlaiselle kehityssakeleelle, sillä Neuvostoliiton hallitus oli nostanut vuoden 1969 yleiskokouksesityksessään esille kannatuksensa siitä, että turvallisuusneuvostossa pohdittaisiin mahdollisuutta määräaikaisten kokousten pitämiseksi. Myös Belgian suunnalta oli tullut ilmi samankaltaisia kannanottoja.⁹⁹ Nämä tekijät kiinnittävät huomion siihen, ettei määräaikaisten kokousten palauttaminen välttämättä ollutkaan niin suurilta osin Suomen ansiota, kuin Jakobsonin teksti antaa osaltaan ymmärtää. Toisaalta Jakobson myös itse

---

⁹² Soikkanen 2003, 201.

⁹³ Pastinen 1996, 158.

⁹⁴ Tarkka 2010, 111.

⁹⁵ Pastinen 1996, 158.

⁹⁶ Tarkka 2010, 113.

⁹⁷ Jakobson 1983, 210.

⁹⁸ Jakobson 1983, 210.

⁹⁹ Jakobson 1983, 210.

kirjoittaa: ”Suomen aloite oli katalysaattori, joka kokosi olemassa olevat yhteisymmärryksen ainekset toiminnalliseksi ehdotukseksi”.¹⁰⁰

Jakobsonin mielestä päätavoite määräaikaissa kokouksissa oli se, että ne tekisivät tapaamisista systemaattisempia ja arkisempia. Tällöin edustajilla ei olisi niin suuria paineita saada aikaan hätkähdyttäviä ratkaisuja, vaan he pystyisivät paremminkin keskustelemaan ja neuvottelemaan asioista. Säännönmukaistetut kokoukset eivät olisi mediaspektaakkeleja, joihin kohdistuu valtavia odotuksia, vaan rutiininomaisia tapaamisia.¹⁰¹ Kesäkuussa 1970 Suomen aloite hyväksyttiin ilman vastustusta. Ensimmäinen kyseisenlainen kokous pidettiin saman vuoden lokakuussa. Väinö Leskinen, Suomen silloinen ulkoministeri, sai osakseen suuren kunnian ensimmäisen puheenvuoron muodossa. Ministeritason kokouksia pidettiin yleisesti hyvänä kehityssakeena turvallisuusneuvostossa, mutta vuoteen 1983 mennessä toista kokousta ei ollut kuitenkaan pidetty. Tämä johtui ilmeisesti siitä, että yksikään jäsenvaltio ei ollut tarpeeksi aktiivinen asian puolesta.¹⁰² Yksi pidetty, ja hyväksi tunnustettu, kokous kuitenkin kertoo selkeästi siitä, että Suomen aloitteita noteerattiin. Jakobson toteutti asettamiaan tavoitteita ja pyrkimyksiä turvallisuusneuvostossa.

Yksinkertaisuudessaan suurin osa turvallisuusneuvoston työstä tapahtui muualla kuin varsinaisessa istuntosalissa. Epävirallisia neuvotteluja käytiin käytävillä, sillä varsinaisia tiloja näille kohtaamisille ei ollut osoitettu. Epävirallisten neuvottelujen jälkeen oli aika siirtyä puhumaan istuntosaliin ja tiedottaa siellä mihin lopputulokseen kulloinkin oli päädytty. Aina ei kuitenkaan päädytty pitämään virallista kokousta asian tiimoilta. Jakobson nostaa tästä esimerkiksi hänen toisen puheenjohtajakautensa turvallisuusneuvostossa vuonna 1970, jolloin virallisten kokousten lopullinen määrä oli nolla. Epävirallisia neuvotteluja kuitenkin käytiin senkin edestä.¹⁰³ Epävirallisten neuvottelujen suuri määrä luo turvallisuusneuvostosta kuvaa paikkana, jossa täytyi tietää mitä tekee. Selvästi vaikutus- ja kannanottomahdollisuudet eivät tulleet virallisissa kokouksissa, joten turvallisuusneuvostossa toimivien tuli osata hyödyntää näitä epävirallisia neuvotteluja ja osata luoda suhteita.

---

¹⁰⁰ Jakobson 1983, 210

¹⁰¹ Jakobson 1983, 211.

¹⁰² Jakobson 1983, 213–214.

¹⁰³ Jakobson 1983, 198.

Yhtenä turvallisuusneuvoston heikkoutena Jakobson näki sen, että sinne käsiteltäväksi päätyvät ongelmat olivat sellaisia, joita ei ollut saatu ratkaistua muilla hienovaraisilla tavoilla. Turvallisuusneuvostossa osapuolet koettivat saada lisää aikaa tilanteen ratkaisemiseen, sillä ongelman käsittely antoi kansalaisille kuvan siitä, että asiaan oli tartuttu. Kansainvälisen mielipiteen voittaminen puolelleen oli myös yksi keskeisistä pyrkimyksistä haastavissa kiistatilanteissa.¹⁰⁴

Suomen jäsenyyden aikana miltei puolet turvallisuusneuvostossa käsiteltävistä asioista koski jollain tavalla Afrikkaa ja sen ongelmia.¹⁰⁵ Varsinkin näiden kysymysten kohdalla oli ajauduttu tilanteeseen, johon ei näyttänyt löytyvän kaikkia osapuolia miellyttävää ratkaisua millään tavoin. Afrikkalaisten kanta oli, että Etelä-Afrikkaa kohtaan tulisi käyttää taloudellisia pakotteita. Päämääränä oli saada Iso-Britannia¹⁰⁶ tukeutumaan veto-oikeuteensa ja täten todistamaan sen, että taloudelliset seikat merkitsivät sille rotusorron kukistumista enemmän. Suomen ääni olisi ollut välttämätön afrikkalaisille tässä tapauksessa, mutta Suomi ei kokenut järkeväksi hyökätä kauppakumppaniaan Iso-Britanniaa kohtaan kyseisellä tavalla.¹⁰⁷ Tästä voidaan huomata taloudellisten lähtökohtien ja kaupankäynnin keskeinen asema valtioiden päätöksenteossa.

---

¹⁰⁴ Jakobson 1983, 200.

¹⁰⁵ Jakobson 1983, 200.

¹⁰⁶ Jakobson käyttää teoksessaan 38. kerros termiä Englanti.

¹⁰⁷ Jakobson 1983, 200–201.

3. Al Aqsan kysymys Kekkosen ja Jakobsonin suhteiden havainnollistajana

Jakobsonin kuvaus Kekkosesta oli useassa tapauksessa mahdollisista aatteellisista erimielisyyksistä huolimatta varsin kunnioittava.¹⁰⁸ Presidentti myös tunnusti omalla tahollaan arvostuksensa Jakobsoniin ja se käy ilmi Soikkasen tekstistä. Kekkonen oli sanonut Jakobsonista:

*Jakobson on niin pystyvä ja hyvä mies, että hän olisi kunniaksi minkä tahansa maan ulkoasiainhallinnolle. Annoin hänelle kerrankin tehtäväksi kirjoittaa erään muistion ja hän kirjoitti sen niin hyvin, etten olisi itse siihen pystynyt. Ja kuitenkin tiedän, että hän oli mielessään asiasta eri mieltä.*¹⁰⁹

Kekkosen arvostus Jakobsonia kohtaan näkyy myös siinä, että hän usein pyysi apua Jakobsonilta erinäisten puheiden ja tekstien kirjoittamiseen. Tästä esimerkkinä 29.4.1969 tehty päiväkirjamerkintä, jossa Kekkonen ja Jakobson yhdessä kaavailevat Suomen vastausta turvallisuuskonferenssin järjestämisestä.¹¹⁰ Keijo Korhonen kuvaa teoksessaan *Sattumakorpraali* Jakobsonin kielitaidon ja analyttisyyden olleen hyödyksi Kekkoselle, eritoten Suomen puolueettomuuspolitiikkaa laadittaessa.¹¹¹

Tarkka tuo ilmi kirjassaan, että Kekkonen oli luonnehtinut Jakobsonin luotettavuuden olevan toisinaan hieman epäilyksenalaista, mutta silti hän oli kuvaillut Jakobsonia ”todella korkean luokan työmieheksi”.¹¹² Jakobson ja Kekkonen eivät aina jakaneet samoja mielipiteitä tai kantoja asioihin, ja se näkyi myös välillä Jakobsonin teksteissä. Hän saattoi kyseenalaistaa Kekkosta ja mahdollisesti tämä heikensi Kekkosen luottamusta häneen.¹¹³

Korhonen kirjoittaa, että Kekkonen oli mies, jonka luottamusta ei ollut mahdollista ansaita takaisin sen mentyä ja Max Jakobson sai tuntea sen. Korhonen ei uskonut Kekkosen oikeastaan ikinä pitäneen Jakobsonista henkilönä, mutta uskoi hänen arvostaneen Jakobsonin taitoja. Korhonen itsekin sanoo pitävänsä Jakobsonia erinomaisena toimittajana sekä diplomaattina, mutta vain hänen ollessaan

¹⁰⁸ Ks. esim. Jakobson 1983, 10.

¹⁰⁹ Soikkanen 2003, 175.

¹¹⁰ Kekkonen 2003, 43–44.

¹¹¹ Korhonen 1999, 80.

¹¹² Tarkka 2010, 100.

¹¹³ Tarkka 2010, 100–101.

esimiesasemassa. Jakobson osasi Korhosen mukaan keskittyä tärkeisiin ja merkittäviin seikkoihin käsitellessään asioita. Hän kuvaa tekstissään Kekkosen olleen tarpeeksi älykäs, jotta hän huomasi Jakobsonin pyrkimykset menestykseen. Korhonen arvelee Kekkosen tienneen, että Suomi oli Jakobsonille vain lähtöalusta kansainväliseen politiikkaan.¹¹⁴ Huomionarvoista on kuitenkin se, että Korhonen myöntää avoimesti olevansa niin sanotusti Kekkosen puolella.¹¹⁵ Tämä selittää osaltaan sen, miksi Korhonen kritisoi Jakobsonia niin kovin sanoin. On myös merkittävää tarttua siihen, että erimielisyyksistään huolimatta Jakobson ja Kekkonen pystyivät tekemään yhteistyötä esimerkiksi turvallisuusneuvostojäsenyyden suhteen. Yhteenotoilta ei kuitenkaan täysin välttytty.

Vuosina 1969–1970 turvallisuusneuvostossa käsitellyistä asioista miltei puolet koski Afrikkaa ja noin yksi neljäsosa käsitteli Lähi-Idän tapahtumia. Päällisin puolin näytti siltä, että Suomella oli suotuisat mahdollisuudet osallistua Lähi-Idän tapahtumien käsittelyyn, sillä sen poliittiset suhteen kumpaankin osapuoleen olivat neutraalit, toisin kuin useilla mulla jäsenvaltioilla.¹¹⁶ Jakobsonin mukaan esimerkiksi suurvalloilla oli tuolloin itsenäisiä, mutta toistensa kanssa ristiriitaisia, tavoitteita Lähi-Idän kiistojen suhteen. Tämä teki toisinaan Suomen selkeästä puolueettomuustavoitteesta vaikeamman toteuttaa. Täytyi olla tarkasti neutraalilla kannalla, ettei vahingossa ajauduttu liikaa kumpaankaan suuntaan.¹¹⁷ Ongelmia kuitenkin syntyi Jakobsonin ja Kekkosen keskinäisten erimielisyyksien vuoksi, tästä toimii esimerkkinä Al Aqsan kysymys.¹¹⁸

Al Aqsan kysymys oli esillä turvallisuusneuvostossa syksyllä 1969. Siinä käsiteltiin Al Aqsan moskeijan paloa, sekä sen yhteydessä sille aikaansaatuja vaurioita.¹¹⁹ Jakobson tulkitsi tilanteen siten, että kyseinen kysymys olisi oikeastaan kuulunut tuomioistuimen käsittelypiiriin, mutta se päättyi lopulta turvallisuusneuvostolle yrityksenä ratkaista tulehtunutta tilannetta Lähi-Idässä.¹²⁰ Alkujaan Jakobson oli saanut hieman yllättäen tarkat toimintaohjeet Al Aqsan äänestykseen. Hänen olisi pitänyt olla sitoutumattomien valtioiden ehdotuksen puolella, jonka sisältö kohdistui vain Israeliin vaatien sen joukkoja perääntymään. Olemassa oli myös Latinalaisen Amerikan valtioiden ehdotus, jossa

---

¹¹⁴ Korhonen 1999, 79–80.

¹¹⁵ Korhonen 1999, 65.

¹¹⁶ Tarkka 2010, 111–112.

¹¹⁷ Jakobson 1983, 202–203.

¹¹⁸ Tarkka 2010, 111–112.

¹¹⁹ Tarkka 2010, 112.

¹²⁰ Jakobson 1983, 203.

vaatimuksia kohdistui myös toiseen osapuoleen, Egyptiin. Ohje oli kuitenkin selvä ja Jakobsonia neuvottiin vastustamaan jälkimmäistä ehdotusta. Tämä perusteltiin sillä, että Suomen kannatus olisi taannut sitoutumattomien kannan läpimenon ja ollut Suomen maineelle hyödyksi.¹²¹

Jakobson oli jyrkästi toista mieltä ja koetti tavoittaa Kekosta, joka oli Tarkan tekstin mukaan kalastamassa ja täten miltei tavoittamattomissa. Lopulta merivartioston avulla Jakobsonin viesti, jossa kerrottiin sitoutumattomien kannan tulevan häviämään joka tapauksessa, tavoitti presidentin. Jakobson kertoi viestissään, että äänestäminen vähäistä kannatusta nauttivan ehdotuksen puolesta ajaisi Suomen päämäärien kannalta ajatellen epäedulliseen seuraan Egyptin ja Neuvostoliiton kanssa. Kekkonen antoi uudet, sekavaksi kuvatut, ohjeet, joiden mukaan Jakobsonilla oli lupa pidättäytyä äänestyksestä siinä tapauksessa, että sitoutumattomien ehdotus jää liian vähäiselle kannatukselle. Jakobson tarttui ohjeeseen ja pidättäytyi äänestämästä. Kekkonen ohje Latinalaisen Amerikan ehdotukseen ei kuitenkaan ollut muuttunut, jolloin Jakobsonin ääni oli sitä vastaan.¹²²

Tästä seurasi ristiriitainen tilanne. Jakobson, ja myös Suomi, oli ensin pidättäytynyt äänestämästä ensimmäistä ehdotusta täten edesauttaen sen hylkäämistä, ja sen jälkeen äänestänyt myös toista ehdotusta vastaan. Osa muista edustajista jopa luuli, että hänen toimintansa oli erehdys. Lopulta kumpikaan ehdotus ei saanut puolelleen tarpeeksi ääniä. Tällöin seurasi tilanne, johon ei oltu voitu varautua etukäteen. Neuvostoliitto teki uuden ehdotuksen, johon Kekkonen ei tietenkään ollut voinut antaa ennako-ohjeistusta. Jakobson teki oman ratkaisunsa ja pidättäytyi tästäkin äänestyksestä, jossa Israelin joukkoihin kohdistettiin vaatimus vetäytymisestä. Kekkonen ei ollut tyytyväinen ratkaisuun. Jakobsonin valitsema äänestysmenettely oli kuitenkin yhdenmukainen sen suhteen, että myös ensimmäisestä äänestyksestä oli pidättäydytty.¹²³ Jakobson kertoo itse keskustelleensa pidättäytymisestä ulkoasianministeriön kanssa, jossa oli oltu samaa mieltä hänen kanssaan.¹²⁴ Kekkonen tyytymättömyys herättää kysymyksiä. Oliko hän oikeasti pettynyt siihen, ettei häneltä ollut kysytty neuvoa ja koki jääneensä ulkopuolelle? Kekkonen oli tottunut olemaan suuressa roolissa Suomen ulkopoliittikan päätöksenteossa ja mahdollisesti hän koki tilanteen eräänlaisena arvovaltakysymyksenä.

---

¹²¹ Tarkka 2010, 112.

¹²² Tarkka 2010, 112.

¹²³ Tarkka 2010, 112.

¹²⁴ Jakobson 1983, 204.

Tästä seurasi ”pitkä ja sekava neuvotteluvaihe”¹²⁵, jonka lopputulemana oli päätöslauselma 242: ”Israelin on vedettävä joukkonsa pois miehitetystä alueelta, sotatila oli kumottava, kaikkien alueen valtioiden suvereniteetti oli tunnustettava ja oli kunnioitettava niiden oikeutta elää turvallisten ja tunnustettujen rajojen sisällä”.¹²⁶

Jakobson ja Kekkonen keskustelivat Al Aqsan kysymyksen käsittelystä Jakobsonin vieraillessa Suomessa. Kekkonen päiväkirjasta löytyy merkintä 15.11.1969, jossa hän kertoo keskustelleensa Jakobsonin kanssa kyseisestä äänestyksestä, samalla kertaa keskusteltiin myös *Kuumalla linjalla* -teoksen kohtaamasta arvostelusta. Presidentti kertoi luottaneensa Jakobsoniin ja omaavansa nyt epäluuloja häntä kohtaan. Kekkonen epäili Jakobsonin motiiveja ja kertoi arvelevansa, että Jakobson olisi tarkoituksella jättänyt Kekkonen ulkopuolelle viimeisen äänestyksen ratkaisupohdinnasta. Päiväkirjassa Jakobsonin kerrotaan kiistäneen tämän kiivaasti ja selittäneen ratkaisuaan ajanpuutteella. Kekkonen myös kirjoitti kertoneensa Jakobsonille, että oli pohtinut häntä uuden hallituksen ulkoministeriksi, mutta se oli nyt mennyttä. Samassa yhteydessä Kekkonen myös sanoi uskovansa, ettei Jakobsonilla enää ollut mahdollisuuksia YK:n pääsihteerikilvassa.¹²⁷

*Kerroin, että olin ajatellut häntä ulkoministeriksi vaalien jälkeen, nyt se raukeaa. Ja että YK:n pääsihteeriksi hän on menettänyt mahdollisuutensa. Sitä ei J. oikein uskonut. Hän sanoi harkinneensa perusteellisesti menettelynsä ja valitti, että olimme joutuneet jyrkästi eri kannoille. Sanoi olleensa väärässä. Perustelut, joita esitti kirjeessään, osoitin vääräksi (lainsäätäjän tarkoitus ym.) ja hän myönsi ne heikoiksi.*¹²⁸

Jakobson sivuuttaa erimielisyyden suhteellisen nopeasti teoksessaan 38. kerros. Hän kuvaa tapahtumien menneen siten, että Kekkonen ei alkuun vastannut lainkaan hänen lähettämäänsä sähköeseen, mutta äänestystoiminnan aiheuttua kritiikkiä Suomessa, Kekkonen kirjoitti kirjeen Jakobsonille. Kirjeessä Kekkonen ilmaisi erimielisyytensä ja Jakobson vastasi uskovansa, että kyseisenlainen menettely oli ollut Suomelle hyödyksi Yhdistyneitä kansakuntia ajatellen.¹²⁹ Niin Jakobsonin kuin Tarkankin teoksissa tuodaan ilmi se, että Kekkonen oli lopulta vähätellyt Al Aqsan kysymystä toteamalla, ettei se ollut

¹²⁵ Tarkka 2010, 112.

¹²⁶ Tarkka 2010, 112–113.

¹²⁷ Kekkonen 2003, 67.

¹²⁸ Kekkonen 2003, 67.

¹²⁹ Jakobson 1983, 204.

”ratkaisevaa laatua”. Kekkonen ei kuitenkaan mainitse tästä 15.11.1969 tehdyssä päiväkirjamerkinnässään.¹³⁰ Tämä herättää pohtimaan, miksi Kekkonen ajautui asiasta niin suureen kiistaan Jakobsonin kanssa, mikäli ei kokenut sitä itse kovin merkittävänä. Huomiota herättävää on myös se, että teoksissa puhutaan sekaisin tapaamisesta ja kirjeestä, jolloin on hieman epäselvää kummasta todella oli kyse. Kuitenkin *Kuumalla linjalla* -teoksen keskustelusta puhuttaessa Jakobson mainitsee käyneensä Tamminiemessä¹³¹, joten ilmeisesti tosiasiassa kyse oli vierailusta, sillä Al Aqsasta ja *Kuumalla linjalla* -kirjan arvostelusta puhuttiin samalla kertaa.

Jakobson kuvailee kiistan taustasyiksi ”vähäpätöistä tapahtumaa”,¹³² jolloin siitä välittyi kuva, ettei hän ehkä kokenut kiistaa yhtä merkittäväksi kuin Kekkonen. Voi myös olla, että hän muotoili asian tarkoituksella näin antaakseen tietynlaisen kuvan lukijalle. Jakobson ei myöskään mainitse tässä yhteydessä Kekkosen puheita mahdollisesta ulkoministeriydestä tai pääsihteerin virasta¹³³. Toisaalta tämä herättää pohtimaan myös toisenlaista syytä Jakobsonin kuvailulle. Kokiko hän kenties tapahtuman niin epämieluisaksi muistella, ettei sen vuoksi kommentoinut sitä enempää omassa tekstissään? Voidaan myös pohtia sitä, olisiko Jakobson lainkaan halunnut ulkoministeriksi. Hän kuitenkin varsin hyvin tiesi ulkoministerin aseman rajoittavuuden Suomessa, joten on mahdollista, ettei hän varsinaisesti edes tavoitellut ulkoministerin virkaa.

---

¹³⁰ Jakobson 1983, 204. Tarkka 2010, 113. Kekkonen 2003, 67.

¹³¹ Jakobson 1983, 234.

¹³² Jakobson 1983, 203.

¹³³ Jakobson 1983, 204.

Loppulause

Olen tutkimuksessani perehtynyt Suomen ulkopoliitiikan tapahtumiin vuosina 1969–1970 ja keskittänyt päähuomioni Suomen tuona aikana olleeseen jäsenyyskauteen Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvostossa vaihtuvana jäsenvaltiona. Ulkopoliitiikan tapahtumissa käsittelen ensisijaisesti puolueettomuuspolitiikkaan vaikuttavia tekijöitä sekä sitä, kuinka ne näkyivät Suomen toiminnassa YK:n turvallisuusneuvostossa. Käsittelen näitä asioita pääasiassa kahden tuon ajan ulkopoliittisesti merkittävän toimijan, Suomen tasavallan presidentti Urho Kekkosen ja diplomaatti Max Jakobsonin, avulla. Heidän muistelmateostensa, päiväkirjamerkintöjensä, sekä elämäkertojensa avulla olen tutkinut, kuinka erilaisia mielipiteitä tuon ajan näkyvimmillä poliitikoilla oli Olen perehtynyt myös Urho Kekkosen ja Max Jakobsonin henkilökohtaisiin väleihin tuolta ajalta. Havainnollistan heidän merkitystään Suomen ulkopoliitiikan rakentumiselle ja puolueettomuuspolitiikan toteuttamiselle. Pohdin myös heidän suhteensa vaikutusta turvallisuusneuvostotoimintaan Al Aqsan kysymyksen avulla.

Tutkimuksessani käy ilmi, että Kekkonen ja Jakobson olivat poliittisessa mielessä toisaalta hyvin erilaisia, mutta toisaalta hyvin samankaltaisia. Kumpakaan ajoi eteenpäin tavoite puolueettomuudesta, mutta siinä missä Kekkonen pyrki siihen toteuttamalla vakaata idänpolitiikkaa, Jakobsonin reitti oli eri. Jakobson painotti enemmän lännen vaikutusta, eikä joidenkin aikalaistensa, esimerkiksi Karjalaisen, mukaan oikeastaan edes ymmärtänyt idänsuhteiden todellista merkitystä. Kekkonen taas sai kritiikkiä osakseen liiallisesta Neuvostoliiton ohjeiden noudattamisesta.

Kekkonen oli vuosina 1969–1970 jo kokenut presidentti ja hänen johtamistyyliinsä oli voimakas ja hallitseva, osaltaan henkilökohtaisista syistä ja osaltaan tuon ajan presidentin laajojen valtaoikeuksien vuoksi. Tämä näkyi esimerkiksi ulkoministerin ja ulkoministeriön merkityksen surkastumisena, kun taas Kekkosen päteviksi näkemät henkilöt saattoivat nousta suureen vaikutusvaltaan. Näin kävi poliittisen osaston päällikön roolille, joka aika ajoin kasvoi merkittävämmäksi, kuin silloisen ulkoministerin asema. Ulkoministeri usein sivuutettiin täysin päätöksenteosta, kun Kekkonen keskusteli ja ideoi itse valitsemiensa henkilöiden kanssa. Usein keskustelukumppanina oli Max Jakobson.

Huomattavaa Kekkosen ja Jakobsonin suhteissa ja toiminnassa oli se, että suurista mielipide-eroistaan huolimatta he kykenivät työskentelemään yhdessä ilman mittavia välirikkoja tai kiistatilanteita. Suurimpana kriisitilanteena heidän välillään oli Al Aqsan kysymys, jossa Jakobson oli menetellyt äänestystilanteessa kysymättä ensin Kekkosen kantaa asiaan. Jakobsonin selitys oli, ettei hänellä ollut aikaa neuvojen tiedustelemiseen. Kekkosen kanta taas oli, ettei Jakobson alkujaankaan ollut halunnut hänen neuvojaan kyseisessä asiassa. Joidenkin lähteiden mukaan tämä tapaus vaikutti heidän suhteeseensa loppuun saakka, mutta tutkimuksessani käy ilmi, että välit palautuivat ainakin jossain määrin ennalleen. Tapauksen jälkeen Kekkosen edelleen pyysi Jakobsonia avuksi esimerkiksi YYA-sopimuksen uusimista pohdittaessa.

Kekkosen pienimpään lähipiiriin Jakobson ei kuitenkaan koskaan varsinaisesti kuulunut, mikä on tulkittu osasyiksi hänen vapaampaan ja rohkeampaan kannanottoonsa presidentin mielipiteiden suhteen. Joidenkin lähteiden mukaan Kekkosen ja Jakobson eivät edes pitäneet toisistaan, mutta näille väitteille ei löydy suoranaista vahvistusta kummankaan omista teksteistä. Selvää kuitenkin on, että he toimivat ensisijaisesti suuren keskinäisen kunnioituksen varassa ja arvostivat toistensa erilaisia näkökulmia.

Tutkimuksessani käy ilmi, että myös turvallisuusneuvoston jäsenyys merkitsi näille kahdelle toimijalle yhtäaikaaisesti hyvin erilaisia ja hyvin samanlaisia asioita. Jakobson pyrki jäsenyyksikauden myötävaikutuksella luomaan Suomelle entistä puolueettomampaa ja vapaampaa mainetta, joka irtaannuttaisi Suomea Neuvostoliitosta. Tämä on havaittavissa esimerkiksi hänen aloitteistaan turvallisuusneuvostossa, sekä teoksistaan. Jakobson toimi aktiivisesti turvallisuusneuvostossa ja sai hetkellisesti herätettyä myös määräaikaiset kokoukset. Suomen asema turvallisuusneuvostossa vuosina 1969–1970 oli huomattava myös sen vuoksi, että useassa käsiteltävässä kysymyksessä se oli ainoa täysin puolueettomaksi luettava valtio. Tällaisia kysymyksiä olivat esimerkiksi useat Lähi-Itää koskevat asiat.

Jatkotutkimusta ajatellen aiheesta jää vielä paljon tutkittavaa. Tutkimusta voisi lähteä tekemään esimerkiksi Afrikkaa koskevista kysymyksistä, joita käsiteltiin vuosina 1969–1970 turvallisuusneuvostossa. Toinen mielenkiintoinen tutkimussuuntaus voisi olla Jakobsonin pääsihteerikilvan pohtiminen, sillä se näkyy taustalla myös turvallisuusneuvostovuosina.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

I Lähdekirjallisuus

Jakobson, Max 1983: 38. *kerros. Havaintoja ja muistiinpanoja vuosilta 1965–1971*.
Otava.

Kekkonen, Urho 2003: *Urho Kekkonen päiväkirjat. 3, 1969–74*. Toimittanut Juhani
Suomi. Otava.

II Lähdejulkaisut

Kekkonen, Urho (1969): *Ote Tasavallan Presidentin uudenvuodenpuheesta 1.1.1969*.

Urho Kekkonen julkaistu tuotanto.

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/10358/TMP.objres.3925.html?sequence=1> (Luettu viim. 22.4.2021).

Kekkonen, Urho (1969): *Tasavallan Presidentin puheenvuoro Paasikivi-Seuran vuosikokousillallisilla Helsingissä 27.11.1969*.

Urho Kekkonen julkaistu tuotanto.

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/7651/TMP.objres.3929.html?sequence=1> (Luettu viim. 22.4.2021).

III Tutkimuskirjallisuus

Jussila, Osmo & Hentilä, Seppo & Nevakivi, Jukka 2004: *Suomen poliittinen historia 1809–2003*. (4. painos) WSOY.

Korhonen, Keijo 1999: *Sattumakorpraali. Korhonen Kekkonen komennossa*. Otava.

Niskanen, Maarit (2009): *Tasavallan presidentin ulko- ja turvallisuuspoliittinen*

päätösvalta Suomen valtiosäännössä. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis.

<https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61693/Niskanen+DORIA.pdf?sequence=1> (Luettu viim. 22.4.2021).

Pastinen, Ilkka 1996: *Diiva ja diplomaatti. Neljä vuosikymmentä ulkoasiainhallinnossa*.
Otava.

Savranskaya, Svetlana & Taubman, William 2010: “Soviet foreign policy, 1962–1975”,

The Cambridge history of the Cold War. Vol. 2, Crises and détente. s. 134–157. Toimittaneet Melvyn P. Leffler & Odd Arne Westad. Cambridge University Press.

Soikkanen, Timo 2003: *Presidentin ministeriö. Ulkoasiainhallinto ja ulkopolitiikan hoito Kekkosen kaudella. 1, 1956–1969.* Ulkoasiainministeriö.

Soikkanen, Timo 2008: *Presidentin ministeriö. Ulkoasiainhallinto ja ulkopolitiikan hoito Kekkosen kaudella. 2, Uudistumisen, ristiriitojen ja menestyksen vuodet 1970–1981.* Otava.

Suomi, Juhani 1996: *Urho Kekkonen. 1968–1972, Taistelu puolueettomuudesta.* Otava.

Tarkka, Jukka 2010: *Max Jakobson. Kylmän sodan diplomaatti.* Otava.

Teräs, Kari 2011: ”Epäilystä vuoropuheluun. Muistelmateokset historian tutkimuksen aineistona”. *Tekstien rajoilla. Monitieteisiä näkökulmia kirjoitettuihin aineistoihin*, s. 181–201. Toimittaneet Sami Lakomäki & Pauliina Latvala & Kirsi Laurén. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Tuikka, Timo J. (2007): *”Kekkosen konstit”. Urho Kekkosen historia- ja politiikkakäsitykset teoriasta käytäntöön 1933–1981.* Jyväskylä studies in humanities.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13448/9789513928278.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Luettu viim. 22.4.2021).

Visuri, Pekka 2006: *Suomi kylmässä sodassa.* Otava.

IV Muut lähteet

Finlex (1948), *Sopimus ystävydestä, yhteistoiminnasta ja keskinäisestä avunannosta Suomen Tasavallan ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välillä.*
<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1948/19480017>
 (Luettu viim. 22.4.2021)

Tieteen termipankki, Koskenniemi, Martti; Kari, Ville: *Suomen puolueettomuus.*
https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:Suomen_puolueettomuus
 (Luettu viim. 22.4.2021)

Tieteen termipankki, Kourula, Erkki; Långström, Tarja: *Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvosto.*
https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:Yhdistyneiden_kansakuntien_turvallisuusneuvosto (Luettu viim. 22.4.2021)